

Barbara BOJARCZUK*

 <https://orcid.org/0000-0002-9840-1771>

WYNAGRODZENIE MINIMALNE JAKO WYNAGRODZENIE GODZIWE A ZJAWISKO UBÓSTWA W POLSCE

(Streszczenie)

W artykule podjęta została próba oceny efektywności płacy minimalnej w zwalczaniu ubóstwa oraz w zabezpieczeniu przed ubóstwem rodzin tych pracowników, którzy są zatrudnieni w oparciu o umowę o pracę w pełnym wymiarze czasu pracy, a którzy za swoją pracę otrzymują wynagrodzenie na poziomie płacy minimalnej. Dokonano odniesienia poziomu gwarantowanych prawem dochodów z pracy na poziomie płacy minimalnej do minimum socjalnego oraz minimum egzystencji ze względu na to, że obie te kategorie są normatywnymi modelami zaspokojenia potrzeb życiowych na niskim poziomie, a zatem winny być zabezpieczone przez poziom otrzymywanej płacy przez pracownika. W artykule została podjęta także próba oceny wynagrodzenia minimalnego w Polsce jako gwarancji otrzymywania przez pracowników wynagrodzenia na poziomie godziwym.

Słowa kluczowe: wynagrodzenie minimalne; rynek pracy; ochrona pracowników; ubóstwo; minimum socjalne; minimum egzystencji

Klasyfikacja JEL: E24, I30, I38, J3, P46

1. Wstęp

Wynagrodzenie minimalne jest instytucją społeczną, a zarazem prawną, która obowiązuje w Polsce od 1956 r., do dzisiaj jednak wśród ekonomistów trwają dyskusje, czy z poziomu obywatela instytucja ta powinna być rozpatrywana wyłącznie z ekonomicznego punktu widzenia, czyli jako obowiązujący w danym kraju ekwiwalent za pracę prostą, niewymagającą odpowiedzialności i wykonywaną w normalnych, nieuciążliwych warunkach, czy też jako poziom dochodu

* Mgr, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, Wydział Ekonomii, Katedra Pracy i Polityki Społecznej; e-mail: bbojarczuk@wp.pl

zaspokajający potrzeby pracownika powiązane z jego kosztami utrzymania¹. Szczególnie z tym drugim nurtem połączone jest traktowanie poziomu płacy minimalnej jako „wynagrodzenia godziwego” za pracę. Jednocześnie należy pamiętać, że wynagrodzenie minimalne jest instrumentem polityki płac realizowanej przez państwo, zatem z poziomu makro instytucja ta wywołuje również skutki ekonomiczne (wzrost kosztów pracy – a zatem ograniczenie gry rynkowej popytu i podaży pracy do poziomu ponad wynagrodzenie minimalne) i społeczne (m.in. zmniejszenie poziomu ubóstwa).

W artykule została podjęta próba omówienia wynagrodzenia minimalnego zarówno z perspektywy ekonomicznej, jak i skutków społecznych. Opierając się na instytucji wynagrodzenia minimalnego, analizie została poddana instytucja wynagrodzenia godziwego. Celem niniejszego artykułu jest próba odpowiedzi na pytanie, czy zdefiniowany w polskim systemie prawnym obowiązujący poziom wynagrodzenia minimalnego gwarantuje rodzinie, w której zarówno ojciec, jak i matka osiągają dochody z pracy w pełnym wymiarze czasu pracy na poziomie płacy minimalnej – warunki do życia poza sferą ubóstwa.

2. Wynagrodzenie minimalne

Minimalne wynagrodzenie odgrywa ważną rolę zarówno ekonomiczną, jak i społeczną. Podstawę do jego ustalenia stanowią przepisy prawa międzynarodowego, Konstytucja RP (art. 65) oraz kodeks pracy (art. 10 i 13). Po raz pierwszy instytucja wynagrodzenia minimalnego została wprowadzona przez Międzynarodową Organizację Pracy w 1928 r. (konwencja nr 26), co wynikało z jednej strony z występującego wówczas wyzysku pracowników, zaś z drugiej strony z ich dążeń do uzyskania gwarancji, że płaca nie będzie obniżana poniżej poziomu gwarantującego pokrycie minimalnych kosztów utrzymania. Już nieomal wiek temu MOP wskazała, że płaca nie powinna zależeć wyłącznie od swobodnej gry popytu i podaży na rynku oraz decyzji pracodawców, dopiero jednak w 1970 r. w konwencji nr 131 MOP uzupełniła te przepisy, stwierdzając, że poziom tego wynagrodzenia winien z jednej strony uwzględniać możliwości gospodarcze danego kraju, z drugiej zaś – potrzeby pracowników na tle poziomu płac przeciętnych oraz kosztów utrzymania i świadczeń socjalnych². Ostatecznie w praktyce gospodarczej przyjęto, że płaca minimalna jest odzwierciedleniem obowiązującego

¹ Z. Jacukowicz, *Płaca minimalna i bezrobocie – hipotetyczne związki*, Polityka Społeczna 2005/8, s. 1.

² Z. Czajka, *Zarządzanie wynagrodzeniami w Polsce*, PWE, Warszawa 2009, s. 66.

w danym kraju ekwiwalentu za pracę prostą, niewymagającą odpowiedzialności i wykonywaną w normalnych, nieuciążliwych warunkach³.

Z minimalnym wynagrodzeniem utożsamia się również tzw. godziwe wynagrodzenie, o którym jest mowa w Europejskiej Karcie Społecznej (art. 4). Odpowiedni przepis znalazł się również w polskim kodeksie pracy. W żadnym dokumencie nie określono jednak poziomu tego wynagrodzenia. Wśród teoretyków ekonomii trwają dyskusje, czy minimalne wynagrodzenie w Polsce można uznać za wynagrodzenie godziwe. Minimalne wynagrodzenie porównuje się do minimum socjalnego, które stanowi „normatywny model zaspokojenia potrzeb bytowo-konsumpcyjnych na niskim poziomie, ale jeszcze wystarczającym do reprodukcji sił witalnych człowieka, do posiadania i wychowania potomstwa oraz dla utrzymania więzi ze społeczeństwem”⁴. Według opinii społecznej minimalne wynagrodzenie powinno gwarantować pokrycie wydatków na poziomie minimum socjalnego⁵.

3. Godziwe wynagrodzenie a płaca minimalna

Cena godziwa (sprawiedliwa) była zawsze przedmiotem rozważań myślicieli łączących poznanie naukowe z myślą społeczną. Mówiąc o godziwych cenach, przywołuje się dzieła Arystotelesa, Świętego Tomasza z Akwinu czy wreszcie papieża Aleksandra III. Koncepcja sprawiedliwej ceny była także bliska klasykom myśli ekonomicznej, takim jak Adam Smith, Dawid Ricardo czy Karol Marks. Wspólną ideą tych myślicieli była ekwiwalentność i swoboda wymiany jako podstawy do ustalania ceny godziwej⁶.

Ekonomicznymi kryteriami sprawiedliwej płacy są mierniki, które obiektywizują miary pracy, czyli wartość pracy. Obok kryteriów ekonomicznych występują przesłanki społeczne, które uściślone są przez instytucję wynagrodzenia godziwego, tzn. zapewniającego pracownikowi utrzymanie na godziwym poziomie, a więc wynagrodzenia powiązanego z kosztami utrzymania. Kryterium to nie neguje opłacania pracy proporcjonalnie do jej wartości, ale koncentruje się na warunku, jakim jest zaspokojenie potrzeb rodziny pracownika⁷.

³ Z. Jacukowicz, *Płaca minimalna i bezrobocie...*, s. 11.

⁴ L. Deniszczyk, B. Sajkiewicz, *Kategoria minimum socjalnego*, w: S. Golinowska, *Polska bieda II. Kryteria – Ocena – Przeciwdziałanie*, IPiSS, Warszawa 1997, s. 6.

⁵ Z. Czajka, *op. cit.*, s. 67.

⁶ L. Dyczewski, *Płaca sprawiedliwa i słuszna*, *Ethos* 1995/4, s. 114–120.

⁷ J. Wratny, *Prawo do wynagrodzenia za pracę w świetle zasad sprawiedliwości i równości*, UMCS Lublin, *Annales* 2015/62/2, s. 312.

W Polsce prawo do godziwego wynagrodzenia kojarzone jest przede wszystkim (choć nie wyłącznie) z instytucją prawną minimalnego wynagrodzenia za pracę, powołanego przez przepisy kodeksu pracy: Art. 13. „Pracownik ma prawo do godziwego wynagrodzenia za pracę. Warunki realizacji tego prawa określają przepisy prawa pracy oraz polityka państwa w dziedzinie płac, w szczególności poprzez ustalanie minimalnego wynagrodzenia za pracę” (Kodeks Pracy 2016).

Pogląd, który podkreśla przede wszystkim aspekty ekonomiczne, dominuje wśród praktyków gospodarczych. Natomiast badacze zaangażowani społecznie opowiadają się za ochroną warunków pracy, odpowiednią wysokością wynagrodzeń pracowników, a wynagrodzenie minimalne rozważają z punktu widzenia godziwego poziomu życia, czyli kryterium potrzeb⁸. Od lat ekonomiści spierają się co do istoty tego zagadnienia i obecnie występują dwa główne nurty w tej dyskusji. Pierwszy – zakłada uznawanie za płacę godziwą takiego wynagrodzenia, które jest proporcjonalne do wkładu i efektu pracy (czyli wartości pracy), a jako czynnik równorzędny pojawia się postulowane wynagrodzenie, pozwalające na godziwy poziom życia pracownika. Natomiast drugi nurt, który został sformułowany w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, ale zawarty jest także i w innych dokumentach definiujących kierunki polityki społecznej⁹, mówi o dążeniu do podwyższania płacy minimalnej do takiego poziomu, aby wynagrodzenie jednej osoby pracującej w danej rodzinie wystarczało na utrzymanie rodziny na godziwym poziomie¹⁰.

Koncepcja wynagrodzenia godziwego i praktyka ustalania jego wysokości, a przede wszystkim poziom osiągnięcia postulowanych międzynarodowych wytycznych¹¹ od lat budzą dyskusję wśród ekonomistów, szczególnie dlatego, że w Polsce wysokość realizacji wskaźników odbiega znacznie od poziomu postulowanego, a dodatkowo brakuje konsensusu, jaka powinna być ścieżka

⁸ **Z. Jacukowicz**, *Analiza minimalnego wynagrodzenia za pracę*, IPiSS, Warszawa 2007, s. 19.

⁹ Szczególnie w społecznej nauce Kościoła katolickiego.

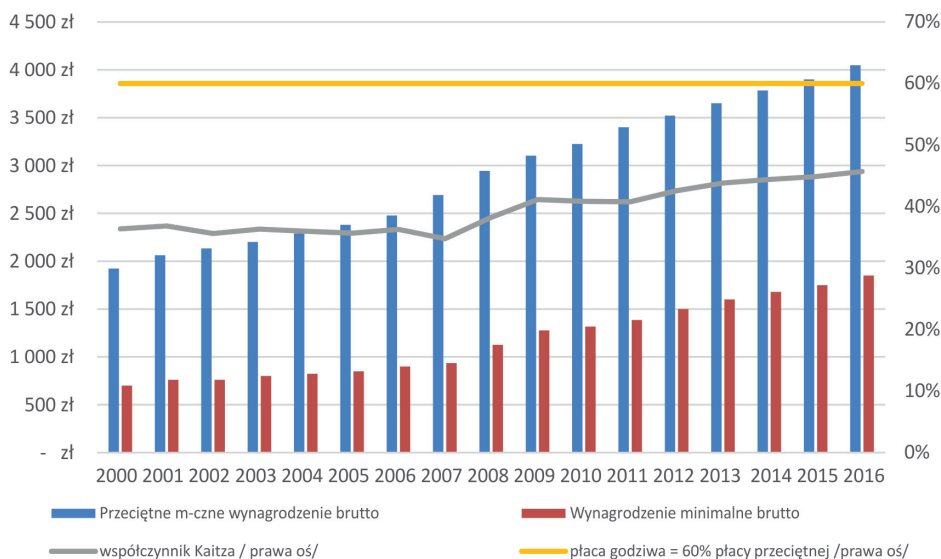
¹⁰ **Z. Jacukowicz**, *Analiza minimalnego wynagrodzenia...*, s. 17–18.

¹¹ Komitet Niezależnych Ekspertów (KNE), interpretując art. 4 pkt 1 Karty, uznał za pierwsze ogólne kryterium godziwości: – wynagrodzenia 2/3 lub 68% przeciętnej płacy w danym kraju lub 66% dochodu narodowego do podziału na jednego mieszkańca jednak z uwzględnieniem sytuacji rodzinnej, dochodów innych członków rodzin, a także systemu podatkowego. KNE następnie obniżył ww. współczynnik i stoi obecnie na stanowisku, iż płaca godziwa powinna wynosić 60% płacy przeciętnej w danym kraju, przy czym chodzi o wynagrodzenie netto, a więc wielkość świadczeń po odliczeniu podatku oraz uiszczanych przez pracownika składek na ubezpieczenie społeczne.

dojścia do modelu docelowego, określanego kryteriami zdefiniowanymi przez Komitet Niezależnych Ekspertów (KNE)¹².

Poziom współczynnika Kaitza w Polsce w latach 2000–2016 oraz kryterium godziwości wynagrodzenia uznane przez KNE, a także poziomy wynagrodzenia przeciętnego brutto i wynagrodzenia minimalnego we wskazanych latach obrazuje wykres 1.

WYKRES 1: Poziomy wynagrodzenia minimalnego i przeciętnego a współczynnik Kaitza¹³ oraz poziom płacy godziwej określonej przez KNE (60%) w latach 2000–2016

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: GUS, *Przeciętne miesięczne wynagrodzenie w gospodarce narodowej* oraz Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, *Wysokość minimalnego wynagrodzenia za pracę od 1 grudnia 1970 r.*

W badanym okresie współczynnik Kaitza wahał się od poziomu 36,4% w 2000 r. do 45,7% w roku 2016. Zatem był znacząco niższy niż wytyczne zdefiniowane przez KNE dla wymaganego poziomu wskaźnika, aby można było uznać płacę minimalną Polski w badanym okresie za wypełniającą kryterium godziwości. Szczególnie że zgodnie z zawartą umową społeczną, której wyrazem są zapisy w Konstytucji RP oraz w kodeksie pracy, polityka społeczna

¹² J. Wratny, *op. cit.*, s. 313.

¹³ Współczynnik Kaitza, tj. stosunek płacy minimalnej do płacy przeciętnej.

prowadzona przez polski rząd winna zabezpieczać godziwy poziom zarobków, szczególnie dbając o pracowników osiągających wynagrodzenie na poziomie płacy minimalnej.

Źródłem zbyt niskiego poziomu wynagrodzeń są niedoskonałości systemu ekonomicznego. Powszechną tendencją firm działających na rynku jest zaniżanie wynagrodzeń grup słabszych, tak aby móc wytworzyć fundusz przewartościowanych wynagrodzeń dla grup silniejszych. Prowadzi to do niesprawiedliwego podziału dochodu w społeczeństwie, co w skrajnych przypadkach może skutkować tak znaczącym obniżeniem wynagrodzeń grup słabszych, że ich poziom dochodów znajduje się poniżej płacy uznawanej w danym społeczeństwie za godziwy¹⁴. Wobec tego winno stać się zadaniem państwa implementowanie takich rozwiązań, aby zarówno instytucja prawna, jak i społeczna wynagrodzenia minimalnego gwarantowały godziwy poziom wynagrodzeń osobom pozostającym w stosunku pracy.

4. Wymiary ubóstwa, kryteria służące do jego klasyfikacji oraz metody pomiaru poziomu ubóstwa

Rozważania dotyczące instytucji społecznej wynagrodzenia godziwego nieuchronnie prowadzą do próby weryfikacji, na ile wynagrodzenie minimalne gwarantuje osiąganie dochodów, które legitymują zarówno pracowników, jak i ich rodziny do przebywania poza sferą ubóstwa. Problem powstaje, kiedy tylko musimy sprecyzować, kto będzie uznawany za ubogiego (według jakiej kategorii i według jakiej skali).

Zdefiniowanie ubóstwa jest pierwszym i zarazem kluczowym krokiem na drodze pomiaru jego charakterystyk (np. jego zasięgu czy głębokości). Jest oczywistym, że wybór konkretnej definicji ubóstwa ma podstawowe znaczenie dla uzyskiwanych wyników pomiaru, a sposób zdefiniowania ubóstwa i metody jego badania wpływają na strategię tworzenia programów formułowanych przez politykę społeczną, a nakierowanych na ograniczenie ubóstwa¹⁵. Aby pokazać kondycję materialną danego społeczeństwa, badacze w różnorodny sposób wyznaczają granice pomiędzy dostatkiem a ubóstwem, przy czym zawsze

¹⁴ **W. Koziol**, *Wpływ wiedzy i doświadczenia na wynagrodzenia*, Uniwersytet Rzeszowski. Katedra Teorii Ekonomii, Zeszyt Nr 10, *Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy. Gospodarka oparta na wiedzy*, 2007, s. 533.

¹⁵ **T. Panek**, *Ubóstwo i nierówności: dylematy pomiaru*, w: **J. Czapiński, T. Panek** (red.), *Warunki i jakość życia Polaków*, Rada Monitoringu Społecznego, Warszawa 2009, s. 310.

jest to granica mniej lub bardziej arbitralna¹⁶. Warto przytoczyć definicję Banku Światowego, który precyzuje ubóstwo „jako niemożność osiągnięcia minimalnego standardu życiowego”. Większość pozostałych definicji przyjmuje jako zasadniczy element ubóstwa taki stan, w którym człowiek jest pozbawiony dóbr podstawowych dla życia, z których najbardziej oczywistym elementem jest żywność¹⁷.

O ile istnienie ubóstwa w naszym kraju nie jest kwestionowane, to już precyzyjne określenie jego rozmiarów nie jest jednoznaczne, a różnice w określeniu liczby osób ubogich spowodowane są przede wszystkim przyjęciem różnych miar ubóstwa¹⁸. Wskaźnikiem statystycznym ubóstwa jest zasięg ubóstwa (stopa ubóstwa), czyli odsetek osób w gospodarstwach domowych, w których poziom wydatków (obejmujących również wartość artykułów otrzymanych bezpłatnie oraz wartość spożycia naturalnego) jest niższy od przyjętej granicy ubóstwa. W Polsce zostały przyjęte następujące granice ubóstwa ekonomicznego:

- **granica ubóstwa skrajnego**, która obliczana jest na podstawie minimum egzystencji. Osoby znajdujące się poniżej tej granicy są traktowane jako skrajnie ubogie¹⁹, takich osób w gospodarstwach domowych w Polsce w 2017 r. było 4,3% populacji (4,9% w 2016 r.; 6,5% w 2015 r.).
- **ustawowa granica ubóstwa** jest określona jako kwota, która zgodnie z obowiązującą ustawą o pomocy społecznej uprawnia do ubiegania się o przyznanie świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej. W 2017 r. poniżej ustawowej granicy ubóstwa żyło w Polsce 10,7% społeczeństwa (w 2016 r. – 12,7%; 2015 r. – 12,2%).
- **relatywna granica ubóstwa**, w Polsce ustalona jest na poziomie 50% średnich wydatków ogółu gospodarstw domowych (obliczonych na podstawie wyników BBGD). W latach 2008–2016 poziom tego wskaźnika obniżył się z 17,6 do 13,9%²⁰, a w 2017 r. osiągnął wartość 13,4% ludności²¹. Podej-

¹⁶ G. Ciura, *Definicje ubóstwa i metody jego pomiaru*, Kancelaria Sejmu Biuro Studiów i Ekspertyz, Wydział Analiz Ekonomicznych i Społecznych 1997/01, s. 1.

¹⁷ H. Mielniczek, *Metody pomiaru ubóstwa*, Wiadomości Statystyczne 1991/12, s. 1.

¹⁸ M. Raczkowska, *Minimum socjalne i minimum egzystencji – wzorce warunków bytu ludności żyjącej w sferze ubóstwa*, SGGW, Katedra Ekonomii i Polityki Gospodarczej 2006/58, s. 63.

¹⁹ S. Galata, *Ubóstwo jako patologia społeczna. Kontekst etyczny*, Uniwersytet Rzeszowski. Katedra Teorii Ekonomii, Zeszyt Nr 10, *Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy. Gospodarka oparta na wiedzy*, 2007, s. 93.

²⁰ Główny Urząd Statystyczny, *Zasięg ubóstwa ekonomicznego w Polsce w 2016 r.* (na podstawie badania budżetów gospodarstw domowych), Warszawa, 23.06.2017 r., s. 2.

²¹ Główny Urząd Statystyczny, *Zasięg ubóstwa ekonomicznego w Polsce w 2017 r.* (na podstawie badania budżetów gospodarstw domowych), Warszawa, 30.05.2018 r., s. 1.

ście wydatkowe stosuje GUS, natomiast definicją dochodową posługuje się w swoich badaniach Eurostat, określając granicę ubóstwa jako 60% mediany ekwiwalentnych dochodów gospodarstw domowych²².

Od lat 90-tych GUS regularnie publikuje dane, które dotyczą zasięgu ubóstwa ekonomicznego, przy zastosowaniu różnych granic ubóstwa. Uwzględnienie kilku, a nie jednej wybranej granicy wynika m.in. z faktu, iż żadna z granic nie została określona w Polsce jako granica urzędowa, a z metodologicznego punktu widzenia nie ma podstaw, aby preferować którąś z nich²³. W Polsce są lub były stosowane jako miary ubóstwa: minimum socjalne, minimum egzystencji, granica 50% średnich wydatków, kryterium dochodowe stosowane w pomocy społecznej, granica subiektywna²⁴.

Minimum socjalne oraz minimum egzystencji to odmiennie określone standardy poziomu potrzeb bytowych i konsumpcyjnych. Obie kategorie mają wspólną naturę – są normatywnymi modelami zaspokajania potrzeb bytowo-konsumpcyjnych na niskim poziomie. Wzorce te są definiowane przez postać koszyków ustalanych zarówno ilościowo, jak i wartościowo. Na koszyki ilościowe obu kategorii składają się zalecane przez naukę bądź przez ekspertów normy zużycia grup dóbr i usług. Normy te są tak zaprojektowane, że uwzględniają także strukturę wiekową członków gospodarstw domowych. Wartościowe określenie koszyka przedstawia równowartość kosztu nabycia danych ilości dóbr i usług²⁵. Jednakże takie „koszykowe” podejście do wyznaczania linii ubóstwa czy niskich dochodów jest poddawane krytyce ze względu na przyjmowanie licznych umownych rozstrzygnięć co do uznania niezbędności poziomu zaspokajania konkretnych potrzeb²⁶.

Poziom minimum socjalnego jest budowany jako normatywny model zaspokajania potrzeb na niskim poziomie – ale jednak na poziomie wystarczającym

²² W przypadku ubóstwa skrajnego i relatywnego, aby wyeliminować wpływ, jaki na koszty utrzymania gospodarstw domowych wywiera ich struktura społeczno-demograficzna, zarówno przy obliczaniu poziomu wydatków, jak i granic ubóstwa znajduje zastosowanie tzw. oryginalna skala ekwiwalentności OECD. Zgodnie z tą skalą wagę 1 przypisuje się pierwszej osobie w gospodarstwie domowym w wieku powyżej 14 lat, wagę 0,7 – każdej następnej osobie w tym wieku, natomiast już 0,5 każdemu dziecku w wieku poniżej 14 lat (GUS, 2016, s. 9). Warto dodać, że według danych Eurostatu średnia dzietność w Polsce wynosi 1,32 (także w 2016 r.), S. Galata, *Ubóstwo jako patologia społeczna...*, s. 87–99.

²³ Główny Urząd Statystyczny, *Zasięg ubóstwa ekonomicznego...*, s. 9.

²⁴ <http://www.eapn.org.pl/o-ubostwie/statystyki/>, *Statystyki*. (2015), Polski Komitet Europejskiej Sieci Przeciwdziałania Ubóstwu EAPN Polska, stan na 10.06.2018 r.

²⁵ P. Kurowski, *Koszyki minimum socjalnego i minimum egzystencji – dotychczasowe podejście*, IPiSS, 10.02.2002, s. 1.

²⁶ L. Deniszcuk, B. Sajkiewicz, *Minimum egzystencji*, *Polityka Społeczna* 1995/8, s. 6–7.

dla reprodukcji sił witalnych człowieka, dla posiadania i wychowania potomstwa, a także dla utrzymania więzi ze społeczeństwem²⁷. Właśnie ze względu na wymóg utrzymywania więzi społecznych w tym koszyku znajdują się wydatki na tzw. „integrację społeczną”, czyli koszty lokalnego transportu (dojazd do pracy), wydatki na kształcenie, minimalne wydatki na utrzymanie więzi rodzinnych i kontaktów towarzyskich oraz koszty skromnego uczestnictwa w kulturze²⁸. Zatem wysokość minimum socjalnego stanowi nie tyle obraz ubóstwa, co wyraz pewnej społecznej umowy w zakresie zaspokajania potrzeb na poziomie „minimalnego dobrobytu”²⁹.

Natomiast minimum egzystencji, zwane również niekiedy minimum biologicznym, stanowi dolne kryterium ubóstwa. Minimum egzystencji wyznacza granicę, poniżej której występuje brak zaspokojenia potrzeb w takim stopniu, że występuje biologiczne zagrożenie życia oraz rozwoju psychofizycznego człowieka³⁰. Powyższe ma swoje odzwierciedlenie w zawartości koszyka, w którym znajdują się jedynie wydatki na dobra pozwalające wyłącznie na tzw. przeżycie. Osoby, których dochody pozwalają na utrzymanie się na poziomie minimum egzystencji, są zagrożone realnym niebezpieczeństwem degradacji biologicznej, która może szybciej niż przeciętnie prowadzić do utraty zdrowia, a nawet życia, a co za tym idzie zdolność tych ludzi do pracy i udziału w społeczeństwie może być w całości ograniczona, co wprost prowadzi do wyłączenia (marginalizacji) ze społeczeństwa³¹.

TABELA 1: Grupy potrzeb w koszykach minimum socjalnego i egzystencji

	Minimum socjalne	Minimum egzystencji
1	2	3
Wyżywienie	x	x
Mieszkanie	x	x
Odzież i obuwie	x	x
Ochrona zdrowia (leki)	x	x
Higiena osobista	x	x
Oświata i wychowanie	x	x

²⁷ L. Deniszczyk, B. Sajkiewicz, *Kategoria minimum socjalnego*, w: S. Golinowska, *Polska bieda II. Kryteria – Ocena – Przeciwdziałanie*, IPiSS, Warszawa 1997, s. 7.

²⁸ S. Golinowska, *Poverty in Poland: causes, Measures and Studies*, Beblo 2002, s. 23–24.

²⁹ P. Kurowski, *Koszyki minimum socjalnego...*, s. 2.

³⁰ L. Deniszczyk, B. Sajkiewicz, *Kategoria minimum socjalnego...*, s. 8.

³¹ *Ibidem*, s. 32–36.

Tabela 1 (cd.)

1	2	3
Transport i łączność	x	–
Kultura	x	–
Sport i wypoczynek	x	–

Źródło: **P. Kurowski**, *Koszyki minimum socjalnego i minimum egzystencji – dotychczasowe podejście*; IPISS, 10.02.2002, s. 3.

Zasadnym jest przytoczenie wniosków z badań M. Raczkowskiej, która podkreślała, że:

1. Minimum socjalne można przyjąć za górną granicę obszaru ubóstwa, poniżej której następuje deprivacja społecznych potrzeb oraz narasta zagrożenie ubóstwem, natomiast dolną granicę ubóstwa wyznacza minimum egzystencji.
2. Wysokość minimum socjalnego stanowi wyraz pewnej społecznej umowy, określającej możliwości do zaspokajania potrzeb na poziomie „minimalnego dobrobytu”.
3. Prawo do życia na poziomie, który jest wyznaczony poprzez standard minimum egzystencji, jest traktowane na równi z prawem do wolności. Jest ono elementem politycznych i socjalnych praw człowieka, bowiem zagwarantowanie przez państwo prawa do minimum egzystencji jest równoznaczne z gwarancją stworzenia takich warunków życia w kraju, które umożliwiają realizację podstawowych potrzeb jednostki³².

Deniszczuk i Sajkiewicz zwracają dodatkowo uwagę na ważny aspekt, według którego kategoria minimum egzystencji powinna pełnić przede wszystkim funkcję poznawczą, ponieważ daje możliwość określenia rozmiarów populacji społeczeństwa, która jest realnie zagrożona biologicznie³³. W oparciu o tę daną można określić lukę dochodową, a co za tym idzie oszacować wielkość transferów socjalnych, które muszą być dokonane w społeczeństwie, aby podnieść dochody i spożycie wśród zagrożonej populacji przynajmniej do poziomu, który zagwarantuje minimum egzystencji. Zatem wydaje się całkowicie uzasadnionym przyjęcie dochodu na poziomie minimum egzystencji za kwotę wolną od podatku dochodowego. Tymczasem nawet pobieżna analiza danych pokazuje, że ten oczywisty postulat nie jest realizowany przez polską politykę

³² **M. Raczkowska**, *Minimum socjalne i minimum egzystencji – wzorce warunków bytu ludności żyjącej w sferze ubóstwa*, SGGW, Katedra Ekonomii i Polityki Gospodarczej 2006/58, s. 73.

³³ *Ibidem*, s. 53–56.

społeczną – w 2016 r. minimum egzystencji dla jednej osoby wynosiło rocznie 6 660,25 PLN, natomiast kwota wolna od podatku dochodowego mniej niż połowę tak określonej granicy, tj. wartość 3 090,96 PLN w ciągu roku.

5. Poziom dochódów rodziny wynikających z pracy zarobkowej dorosłych w relacji do poziomu minimum socjalnego i minimum egzystencji rodziny w Polsce w okresie 1994–2016

Rosnący dobrobyt Polaków nie jest dystrybuowany równomiernie, nadal część polskiego społeczeństwa nie jest w stanie zaspokajać swoich podstawowych potrzeb³⁴. Poprawa sytuacji osób ubogich jest dziś powszechnie akceptowanym obowiązkiem polityki publicznej. Warto zauważyć, że przeciwdziałanie ubóstwu ma także uzasadnienie moralne, co jest wartością dla określonych grup ekonomistów. Wyraz temu przekonaniu daje zwłaszcza społeczna nauka Kościoła katolickiego oraz wychodzące z niej doktryny polityczne partii chrześcijańsko-demokratycznych i liberalnych w Europie. Stoją one zgodnie na stanowisku, że powinnością państwa jest solidarność z jego obywatelami, a zatem obowiązkiem rządzących jest walka z niesprawiedliwościami gospodarki kapitalistycznej i ochrona społeczeństwa przed jej negatywnymi skutkami ubocznymi³⁵. Subsydiarną rolę państwa wobec obywateli i rodziny podkreślają encykliki papieskie *Rerum Novarum* (1891), *Quadragesimo Anno* (1931) oraz *Centesimus Annus* (1991)³⁶. Współcześnie występowanie takich zjawisk jak głębokie ubóstwo i znaczne rozwarstwienie społeczne jest w większości państw rozwiniętych nieakceptowane i traktowane jako nieefektywność działania rynku, a rolą państwa jest niwelowanie tych zjawisk. Terminy ubóstwo, deprywacja materialna oraz wykluczenie społeczne – chociaż nie są tożsame i opisują różne zjawiska, są używane do opisu życia poniżej poziomu uznawanego za godziwy w danym społeczeństwie.

W dalszej części artykułu zostanie przedstawiony udział sumy płac minimalnych (dla 2 osób) w granicy ubóstwa określonej przez poziom minimum socjalnego i minimum egzystencji dla różnych modeli rodziny. Okres przeszło dwudziestu lat poddanych analizie (badaniem objęto lata 1994–2016) pozwala na postawienie wniosków w zakresie rzeczywistego poziomu osiągniętych rezultatów przez państwo polskie w zakresie walki z ubóstwem wśród osób pracujących w pełnym wymiarze czasu pracy.

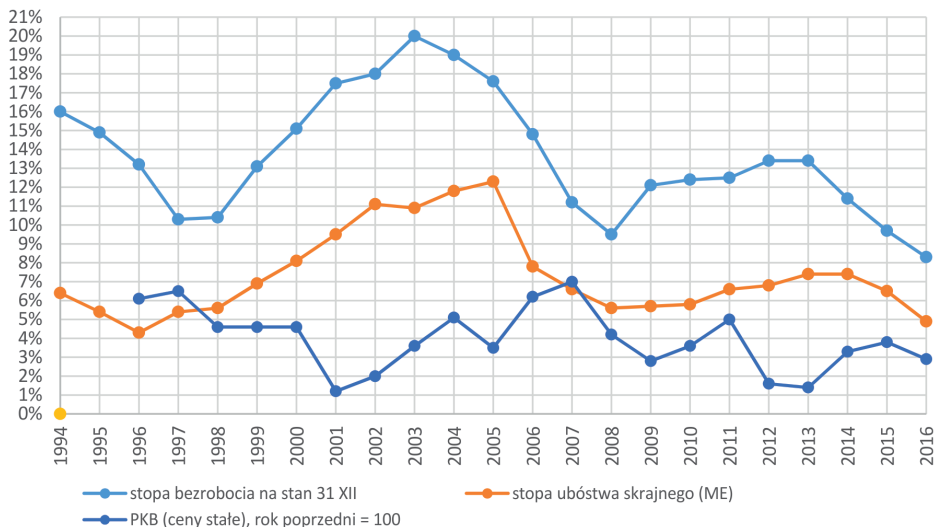
³⁴ M. Bukowski, I. Magda (red.), *Ubóstwo a praca. Zatrudnienie w Polsce 2011*, Instytut Badań Strukturalnych, Warszawa 2013, s. 4–10.

³⁵ *Ibidem*, s. 11.

³⁶ *Ibidem*.

System ochrony przed ubóstwem nie składa się wyłącznie z transferów społecznych skierowanych do osób ubogich, ale powinien przede wszystkim obejmować działania służące pomyślności ogólnogospodarczej (polityka przemysłowa, reformy regulacyjno-instytucjonalne, wsparcie innowacyjności i konkurencyjności), następnie działania podatkowe, które preferowałyby pracę i chroniły przed ubóstwem rodziny wielodzietne osób pracujących (zwolnienia i ulgi podatkowe oraz postulowana już wcześniej w artykule kwota wolna od podatku na poziomie równym co najmniej minimum egzystencji), czy wreszcie instrumenty wsparcia rzeczowego (aktywne polityki rynku pracy, w tym szczególnie skierowane do osób niepełnosprawnych). Na poniższym wykresie zestawione zostały za lata 1994–2016 wskaźniki poziomu stopy bezrobocia, stopy skrajnego ubóstwa, a także poziom dynamiki PKB, co pozwala zaobserwować występującą zależność pomiędzy dostępnością pracy (wskaźnik bezrobocia) a poziomem życia ludności. Dołożenie do tych danych zmiennej obrazującej poziom rozwoju kraju (dynamika PKB) tworzy obraz połączeń – obniżanie się poziomu ubóstwa jako wypadkowej wzrostu bogactwa kraju, czyli także wzrostu dostępności pracy.

WYKRES 2: Stopa ubóstwa skrajnego oraz podstawowe zmienne ekonomiczne: stopa bezrobocia oraz dynamika PKB w cenach stałych

Źródło: opracowanie własne na podstawie wskaźników GUS (uwaga: zmiana metodologii obliczania ME w 2006 r. – ta zmiana dała niższe szacunki ubóstwa skrajnego) oraz danych Instytutu Pracy i Spraw Socjalnych.

Tymczasem porównanie kwoty, jaka jest w dyspozycji gospodarstwa domowego, w którym dwie osoby (rodzice) pracują w pełnym wymiarze czasu pracy i zarobki każdego z nich są na poziomie minimalnego wynagrodzenia, oraz porównanie kwoty określającej poziom dochodów rodziny, którą winna mieć do dyspozycji, aby znaleźć się powyżej linii ubóstwa (tj. powyżej dochodów definiowanych przez minimum socjalne) wyraźnie wskazuje, że w Polsce rodziny o takiej strukturze zatrudnienia i osiągniętych dochodach były i są nadal skazane na ubóstwo (życie poniżej minimum socjalnego). Jedyne wyjątkiem dotyczy roku 2016 i trzyosobowej rodziny z jednym dzieckiem młodszym, w tym przypadku przychód ze stosunku pracy był wyższy o 11,1 zł od granicy minimum socjalnego. Należy zwrócić uwagę na złą sytuację materialną rodzin wielodzietnych. W badaniu przedstawiona jest sytuacja rodziny z maksymalnie trójką dzieci, a zatem sytuacja finansowa rodzin z większą liczbą dzieci jest jeszcze bardziej dramatyczna. W przytaczanej rodzinie z trójką dzieci praca obojga rodziców wystarcza jedynie na pokrycie wydatków stanowiących w ostatnich badanych pięciu latach (2012–2016) ok. 60% obliczonej kwoty minimum socjalnego dla takiej rodziny.

W ocenie autorki wskazuje to na poważne zaniedbania w realizowanej przez państwo polskie polityce zatrudnienia i wynagradzania. Rodzina, w której struktura zatrudnienia dorosłych zbudowana jest w taki sposób, że zarówno ojciec, jak i matka są zatrudnieni w pełnym wymiarze czasu pracy i dorośli otrzymują za swoją pracę wynagrodzenie na poziomie minimalnym (gwarantowanym przez polski system prawny) musi mieć prawo do otrzymywania dochodów, które wykluczałyby ją z grupy objętej ubóstwem.

Analizując w analogiczny sposób sytuację rodzin w odniesieniu do granicy minimum biologicznego, czyli poziomu minimum egzystencji, zwraca uwagę sytuacja rodzin 5-osobowych. Aż do 2014 r. rodziny te były z założenia prowadzonej przez państwo polityki w obszarze płacy minimalnej skazane na przebywanie w strefie skrajnego ubóstwa.

Dodatkowo na ocenę realizowanej polityki społecznej przez państwo polskie – a co za tym idzie ocenę dotrzymania warunków obowiązującej umowy społecznej rzutuje fakt, że nawet w czteroosobowej rodzinie w latach 1995–1998 oraz w 2000 r., 2002 r. i 2005 r. otrzymywane wynagrodzenie przez dwie osoby pracujące nie wystarczało na to, aby rodzina była poza sferą skrajnego ubóstwa. Bezdyskusyjnym jest przecież postulat, aby poziom otrzymywanej płacy minimalnej za pracę w pełnym wymiarze czasu pracy winien gwarantować, że rodzina nie znajdzie się w sferze ubóstwa skrajnego.

TABELA 2: *Wartości minimum socjalnego w wybranych typach gospodarstw pracowniczych w latach 1995–2016 (w zł, w ujęciu miesięcznym, na gospodarstwo domowe, w cenach średniorocznych) oraz wartości wynagrodzenia minimalnego brutto i netto*

Rok	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
		Placa minimalna brutto na 31 XII (w zł)	Placa minimalna netto na 31 XII (w zł)	Suma płac minimalnych netto – dla 2 osób	Minimum socjalne dla rodziny 3-osobowej m+k+dmf	Udział % sumy płac minimalnych (2 osoby) w minimum socjalnym dla rodziny	Minimum socjalne dla rodziny 3-osobowej m+k+dst	Udział % sumy płac minimalnych (2 osoby) w minimum socjalnym dla rodziny	Minimum socjalne dla rodziny 4-osobowej m+k+dmf+dst	Udział % sumy płac minimalnych (2 osoby) w minimum socjalnym dla rodziny	Minimum socjalne dla rodziny 5-osobowej m+k+dmf+2dst	Udział % sumy płac minimalnych (2 osoby) w minimum socjalnym dla rodziny
1995	305,0	247,9	495,86	750,16	66	793,49	62	978,49	51	1 208,87	41	
1996	370,0	295,5	591,02	923,20	64	972,10	61	1 190,60	50	1 472,00	40	
1997	450,0	348,2	696,38	1 115,62	62	1 180,91	59	1 448,84	48	1 790,63	39	
1998	500,0	381,1	762,10	1 301,89	59	1 372,20	56	1 687,98	45	2 085,16	37	
1999	670,0	493,0	986,06	1 430,06	69	1 497,96	66	1 851,77	53	2 286,02	43	
2000	700,0	512,8	1 025,66	1 618,48	63	1 689,38	61	2 090,08	49	2 576,02	40	
2001	760,0	559,1	1 118,24	1 739,13	64	1 805,98	62	2 231,53	50	2 743,56	41	
2002	760,0	561,8	1 123,64	1 797,33	63	1 861,82	60	2 308,48	49	2 839,28	40	
2003	800,0	588,4	1 176,78	1 806,74	65	1 865,01	63	2 321,05	51	2 853,41	41	

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
2004	824,0	602,8	1 205,54	1 878,33	64	1 940,79	62	2 416,63	50	2 973,64	41
2005	849,0	617,4	1 234,78	1 940,90	64	2 009,50	61	2 503,72	49	3 085,36	40
2006	899,1	647,9	1 295,86	1 957,20	66	2 027,30	64	2 506,20	52	3 056,10	42
2007	936,0	698,0	1 395,90	2 019,85	69	2 091,18	67	2 587,11	54	3 155,03	44
2008	1 126,0	845,2	1 690,34	2 140,97	79	2 207,28	77	2 741,55	62	3 342,41	51
2009	1 276,0	955,0	1 909,92	2 212,71	86	2 283,91	84	2 839,24	67	3 466,03	55
2010	1 317,0	984,2	1 968,30	2 354,02	84	2 427,31	81	3 018,57	65	3 686,50	53
2011	1 386,0	1 032,3	2 064,68	2 528,23	82	2 594,90	80	3 221,48	64	3 914,67	53
2012	1 500,0	1 111,9	2 223,72	2 653,87	84	2 709,93	82	3 379,01	66	4 103,92	54
2013	1 600,0	1 181,4	2 362,76	2 692,97	88	2 787,04	85	3 449,95	68	4 205,81	56
2014	1 680,0	1 237,2	2 474,40	2 642,86	94	2 805,10	88	3 409,35	73	4 176,88	59
2015	1 750,0	1 286,2	2 572,32	2 646,94	97	2 811,53	91	3 421,56	75	4 198,12	61
2016	1 850,0	1 355,7	2 711,38	2 700,28	100	2 862,03	95	3 489,28	78	4 273,37	63

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS oraz Instytutu Pracy i Spraw Socjalnych// obliczenie brutto-netto w okresie 2000–2016, http://www.infor.p/kalkulatory/netto_brutto.html#form/ przeliczenie na netto w okresie 1995–2000 wg przelicznika dla 2000// od 2006 zmodyfikowano obliczenia minimum socjalnego.

TABELA 3: Wartości minimum egzystencji w wybranych typach gospodarstw pracowniczych w latach 1995–2016 (w zł, w ujęciu miesięcznym, na gospodarstwo domowe, w cenach średnioroczných) oraz wartości wynagrodzenia minimalnego brutto i netto

Rok	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
	Płaca minimalna brutto na 31 XII	Płaca minimalna netto na 31 XII	Suma płac minimalnych netto – dla 2 osób	Minimum egzystencji dla rodziny 3-osobowej m+k+dmf	Udział % sumy płac minimalnych (2 osoby) w minimum egzystencji dla rodziny	Minimum egzystencji dla rodziny 3-osobowej m+k+dst	Udział % sumy płac minimalnych (2 osoby) w minimum egzystencji dla rodziny	Minimum egzystencji dla rodziny 4-osobowej m+k+dmf+dst	Udział % sumy płac minimalnych (2 osoby) w minimum egzystencji dla rodziny	Minimum egzystencji dla rodziny 5-osobowej m+k+dmf+2dst	Udział % sumy płac minimalnych (2 osoby) w minimum egzystencji dla rodziny
1995	305,0	247,9	495,86	366,70	135	407,10	122	516,40	96	661,00	75
1996	370,0	295,5	591,02	436,80	135	482,30	123	615,20	96	787,60	75
1997	450,0	348,2	696,38	513,01	136	574,27	121	726,84	96	935,85	74
1998	500,0	381,1	762,10	612,58	124	680,32	112	863,51	88	1 108,67	69
1999	670,0	493,0	986,06	679,81	145	749,51	132	955,33	103	1 224,69	81
2000	700,0	512,8	1 025,66	754,86	136	835,53	123	1 062,54	97	1 363,92	75
2001	760,0	559,1	1 118,24	789,17	142	873,20	128	1 107,70	101	1 419,70	79
2002	760,0	561,8	1 123,64	818,92	137	903,66	124	1 147,42	98	1 470,27	76
2003	800,0	588,4	1 176,78	824,39	143	906,23	130	1 153,12	102	1 476,02	80

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
2004	824,0	602,8	1 205,54	863,97	140	951,36	127	1 210,12	100	1 550,41	78
2005	849,0	617,4	1 234,78	898,10	137	992,55	124	1 260,86	98	1 617,49	76
2006	899,1	647,9	1 295,86	911,93	142	1 000,77	129	1 281,24	101	1 649,82	79
2007	936,0	698,0	1 395,90	949,94	147	1 041,45	134	1 334,58	105	1 718,41	81
2008	1 126,0	845,2	1 690,34	998,82	169	1 091,81	155	1 401,99	121	1 804,68	94
2009	1 276,0	955,0	1 909,92	1 076,26	177	1 176,23	162	1 509,36	127	1 941,99	98
2010	1 317,0	984,2	1 968,30	1 145,64	172	1 253,30	157	1 607,93	122	2 069,83	95
2011	1 386,0	1 032,3	2 064,68	1 212,35	170	1 328,96	155	1 702,96	121	2 193,13	94
2012	1 500,0	1 111,9	2 223,72	1 263,42	176	1 382,44	161	1 771,96	125	2 281,00	97
2013	1 600,0	1 181,4	2 362,76	1 319,04	179	1 442,69	164	1 850,85	128	2 382,86	99
2014	1 680,0	1 237,2	2 474,40	1 321,81	187	1 446,01	171	1 855,16	133	2 388,56	104
2015	1 750,0	1 286,2	2 572,32	1 323,80	194	1 447,24	178	1 856,45	139	2 389,11	108
2016	1 850,0	1 355,7	2 711,38	1 349,57	201	1 472,48	184	1 888,14	144	2 426,91	112

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS oraz Instytut Pracy i Spraw Socjalnych// obliczenie brutto-netto w okresie 2000–2016, http://www.infor.pl/kalkulatory/netto_brutto.html#form/ przeliczenie na netto w okresie 1995–2000 wg przelicznika dla 2000// od 2006 r. zmodyfikowano obliczenia minimum egzystencji.

6. Zakończenie

Ubóstwo jest zjawiskiem nieakceptowanym społecznie, świadczy o niewykorzystaniu potencjału ludzkiego na rynku pracy i oczywiście wiąże się z szeregiem negatywnych konsekwencji na poziomie indywidualnym, rodziny oraz społeczeństwa. Zarządzanie wynagrodzeniami wchodzi w obszar dystrybucyjnej funkcji państwa. Poziom dochodów osiąganym z pracy decyduje o stopie życiowej społeczeństwa, a zatem także o stopniu zaspokojenia potrzeb.

Zależność między poziomem rozwoju gospodarczego, jego dynamiką a wynagrodzeniami zaliczona jest zarówno przez ekonomistów, jak i społeczeństwo do najważniejszych relacji makroekonomicznych³⁷. Ekonomiści wskazują, że jeżeli polityka państwa względem ograniczenia ubóstwa ma mieć charakter długofalowy, to finansowe wsparcie najuboższych powinno iść w parze z polityką promocji zatrudnienia. To wsparcie w obszarze zatrudnienia winno być realizowane zarówno przez pomoc w znalezieniu pracy, jak i poprzez rozwiązania, które podnoszą atrakcyjność finansową aktywności zawodowej³⁸.

Zgodnie z obowiązującym w Polsce systemem prawnym pracownik ma prawo do godziwego wynagrodzenia za pracę. Powyżej w artykule omówione zostało podejście ekonomistów do wynagrodzenia minimalnego jako wynagrodzenia godziwego. Dodatkowo warto zaznaczyć, że wypełnianie roli wynagrodzenia godziwego przez płacę minimalną znalazło odzwierciedlenie w orzeczeniu Sądu Najwyższego z dnia 29 maja 2006 r. (sygn. I PK 230/05), który stwierdził „Zgodnie z treścią, obowiązującego [...] przepisu art. 13 k.p. pracownik ma prawo do godziwego wynagrodzenia za pracę. Warunki realizacji tego prawa określają przepisy prawa pracy oraz polityka państwa w dziedzinie płac, w szczególności poprzez ustalanie najniższego wynagrodzenia za pracę”. Nasuwa się zatem wniosek, że instytucja prawna i społeczna wynagrodzenia minimalnego w Polsce powinna zabezpieczać realizację umowy społecznej w zakresie zabezpieczenia przed ubóstwem rodzin, w których zarobkują oboje rodzice, pracując w pełnym wymiarze czasu pracy.

Podążając za definicją prof. Zofii Jacukowicz, która sprecyzowała rodzaj pracy, za którą w ramach zasady ekwiwalentności pracownik otrzymuje wynagrodzenie minimalne, i osadzając to w ramach realizacji umowy społecznej co do godziwego poziomu wynagrodzeń – w niniejszym artykule została podjęta próba oceny efektywności płacy minimalnej w zwalczaniu ubóstwa. Szczegól-

³⁷ Z. Czajka, *op. cit.*, s. 34–35.

³⁸ M. Bukowski, I. Magda (red.), *Ubóstwo a praca...*, s. 180.

nej analizie poddana została jej skuteczność w stosunku do grupy społeczno-zawodowej, która powinna najlepiej korzystać z efektów ochrony, czyli pracowników zatrudnionych w oparciu o umowę o pracę w pełnym wymiarze czasu pracy. Ocena została dokonana przez odniesienie gwarantowanych prawem dochodów z pracy (na poziomie wynagrodzenia minimalnego) do minimum socjalnego oraz minimum egzystencji.

W treści artykułu zostały wskazane znaczące odchylenia w realizacji umowy społecznej, a co za tym idzie nieskuteczność tego narzędzia w odniesieniu do konkretnie zdefiniowanych rodzin klasyfikowanych według liczby posiadanych dzieci. Warto przypomnieć, że już w 1909 r. (blisko 110 lat temu!) Winston Churchill, ówczesny minister handlu napisał: „Godnym ubolewania i poważnym ogólnonarodowym problemem jest fakt, że niektórzy z poddanych Jej Wysokości otrzymują za swą ciężką pracę wynagrodzenie niewystarczające na utrzymanie rodziny. Dawniej zakładano, że prawa popytu i podaży w sposób naturalny uregulują lub wyeliminują ten problem, lecz w „lukrowanych” negocjacjach płacowych między pracodawcą a pracownikiem nie ma równości stron. Dobry pracodawca jest nieustannie podcinany konkurencją płacową złego pracodawcy, zły pracodawca zaś znajduje się pod presją jeszcze gorszego”³⁹.

Bibliografia

- Borkowska Stanisława**, *Strategie Wynagrodzeń*, Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2001.
- Borkowska Stanisława** (red.), *Koszty pracy a rynek pracy*, IPiSS, Opracowania PCZ, Zeszyt nr 8, Warszawa 2001.
- Bukowski Maciej, Magda Iga** (red.), *Ubóstwo a praca. Zatrudnienie w Polsce 2011*, Instytut Badań Strukturalnych, Warszawa 2013.
- Ciura Grzegorz**, *Definicje ubóstwa i metody jego pomiaru*, Kancelaria Sejmu Biuro Studiów i Ekspertyz, Wydział Analiz Ekonomicznych i Społecznych 1997/1.
- Czajka Zdzisław**, *Zarządzanie wynagrodzeniami w Polsce*, PWE, Warszawa 2009.
- Deniszczuk Lucyna, Sajkiewicz Barbara**, *Kategoria minimum socjalnego*, w: Stanisława Golinowska, *Polska bieda II. Kryteria – Ocena – Przeciwdziałanie*, IPiSS, Warszawa 1997.
- Deniszczuk Lucyna, Sajkiewicz Barbara**, *Minimum egzystencji*, Polityka Społeczna 1995/8.
- Dobija Mieczysław**, *Godziwe wartości i godziwe nierówności*, Uniwersytet Rzeszowski. Katedra Teorii Ekonomii, Zeszyt Nr 10, *Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy. Gospodarka oparta na wiedzy*, 2007.
- Dyczewski Leon**, *Płaca sprawiedliwa i słuszna*, Ethos 1995/4.

³⁹ **J. Słoman**, *Podstawy ekonomii*, PWE, Warszawa 2001, s. 212.

- Galata Stanisław**, *Ubóstwo jako patologia społeczna. Kontekst etyczny*, Uniwersytet Rzeszowski. Katedra Teorii Ekonomii, Zeszyt Nr 10, *Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy. Gospodarka oparta na wiedzy*, 2007.
- Główny Urząd Statystyczny**, *Podstawowe dane dotyczące zasięgu ubóstwa w Polsce w 2016 r.; Wskaźniki monitorujące Krajowy Program Reform na rzecz realizacji Strategii Europa 2020*, Warszawa, 25.09.2017 r.
- Główny Urząd Statystyczny**, *Zasięg ubóstwa ekonomicznego w Polsce w 2016 r. (na podstawie badania budżetów gospodarstw domowych)*, Warszawa, 23.06.2017 r.
- Główny Urząd Statystyczny**, *Zasięg ubóstwa ekonomicznego w Polsce w 2017 r. (na podstawie badania budżetów gospodarstw domowych)*, Warszawa, 30.05.2018 r.
- Golinowska Stanisława**, *Poverty in Poland: causes, Measures and Studies*, Beblo 2002.
<http://www.eapn.org.pl/o-ubostwie/statystyki/>, *Statystyki. (2015)*, Polski Komitet Europejskiej Sieni Przeciwdziałania Ubóstwu EAPN Polska, stan na 10.06.2018 r.
- Jacukowicz Zofia**, *Analiza minimalnego wynagrodzenia za pracę*, IPiSS, Warszawa 2007.
- Jacukowicz Zofia**, *Placa minimalna i bezrobocie – hipotetyczne związki*, Polityka Społeczna 2005/8.
- Kozioł Wojciech**, *Analiza wysokości plac minimalnych w przekroju międzynarodowym*, Uniwersytet Rzeszowski, referat na konferencję: *Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy w obliczu regionalizacji i globalizacji*, 2005.
- Kozioł Wojciech**, *Analiza wysokości plac minimalnych w przekroju międzynarodowym*, *Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy 2006/8*, Rzeszów.
- Kozioł Wojciech**, *Wpływ wiedzy i doświadczenia na wynagrodzenia*, Uniwersytet Rzeszowski. Katedra Teorii Ekonomii, Zeszyt Nr 10, *Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy. Gospodarka oparta na wiedzy*, 2007.
- Kurowski Piotr**, *Informacja o wysokości i strukturze minimum socjalnego średniorocznie w 2004 r.*, IPiSS, Zakład Polityki Społecznej 15.03.2005 r.
- Kurowski Piotr**, *Koszyki minimum socjalnego i minimum egzystencji – dotychczasowe podejście*, IPiSS, 10.02.2002 r.
- Mielniczek Henryk**, *Metody pomiaru ubóstwa*, *Wiadomości Statystyczne* 1991/12.
- Panek Tomasz**, *Ubóstwo i nierówności: dylematy pomiaru*, w: Janusz Czapiński, Tomasz Panek (red.), *Warunki i jakość życia Polaków*, Rada Monitoringu Społecznego, Warszawa 2009.
- Raczkowska Małgorzata**, *Minimum socjalne i minimum egzystencji – wzorce warunków bytu ludności żyjącej w sferze ubóstwa*, SGGW, Katedra Ekonomii i Polityki Gospodarczej 2006/58.
- Słoman John**, *Podstawy ekonomii*, PWE, Warszawa 2001.
- Wratny Jerzy**, *Prawo do wynagrodzenia za pracę w świetle zasad sprawiedliwości i równości*, UMCS Lublin, *Annales* 2015/62/2.

Barbara BOJARCZUK

MINIMAL WAGE AS A FAIR REMUNERATION AND PHENOMENON OF THE POVERTY IN POLAND

(S u m m a r y)

This article attempts to evaluate the effectiveness of minimum wage in combating poverty, with particular emphasis on the effectiveness of its influence on the social and occupational group which should most benefit from its effects, i.e. workers hired based on employment contracts on a full time basis. The article relates the legally guaranteed income from work to the social minimum and existential minimum, as both these categories have a common nature, i.e. are normative models of satisfying life needs at a low level and should, therefore, be secured by the level of received minimum pay.

Keywords: minimum wage; labor market; employee protection; poverty; minimum subsistence; the poverty line